

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1705

Titulus XXXV. De Pactis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62620)

TITVLVS XXXV.

De Pactis.

Is Treuga & Pax induci firmarique, & controversia non solum jam ortæ finiri sopirive: sed, ne facile excitari queant, partes convenire solent & impedire.

ARTICVLVS I.

De Pacti Natura, Varietate & Vi.

SUMMARIUM.

1. Pacti etymon,
2. Definitio,
3. Et differentia à Pollicitatione, Contractu, Transactione:
4. Ab Ultima voluntate & iudicio Senatorum &c.
5. Divisio in Publicum & Privatum,
6. Expressum & Tacitum,
7. Nudum & Legitimum,
8. Nudum diversimodè Legitimum evadit.
9. Secundum aliquos adjectione Juramenti:
10. Quod alii verius negant.
11. Ex speciali Juris assistentia ipsum.
12. Et Pollicitatio etiam Actionem aliquando producit:
13. Quæ assistentiâ cessante, ista,

14. Et votum etiam exigat acceptationem.
15. Nudum Pactum obligationem Naturalem:
16. Non etiam Actionem producit à Jure Civili.
17. Canonicò eam produci, aliqui affirmant:
18. Melius alii negant:
19. Etsi affirmantium Opiniò non curat probabilitate.

Pacti nomen, Juridicò videtur à Pactum 1. 1. de V. S. à Pace: Ulpianus hanc & ipsum Pactum à Pactione, l. 1. §. 1. ff. de, cuius pactum est effectus: Gonzalez eadem in c. 1. n. 9. Grammaticali derivatione ipsum & Pacem, atque etiam Pactionem, à priscis verbis Pago cum Comano Lib. 5. Comment. cap. 1. n. 8. vel cum Festo V. Pax à Paco, idem quod Pactionem denotantibus, deduci volunt.

Sumitur autem Pactum in Jure etiam quando specificè pro Conventione, Contractui opposita, l. Jurisgentium 7. §. 4. & 5. ff. l. Legem 10. C. hic & l. Doli 19. ibi, Contractibus & pactionibus ff. de Novat. Aliquando, ut l. Si meus 27. §. 2. ff. hic l. Duo 71. ff. pro Socio & l. Ex Arbali pacto 3. C. de Action. emp. &c. saltem in nobis proposita Rubrica illique subjectis textibus genericè, prout conventionem

ventiones planè omnes, ac proinde etiam reciprocas & Contractus includit. Quò modò sumptum ab Ulpiano dicitur esse duorum consensus vel conventio, *l. Pactum 3. ff. de Pollicit.* & explicatius *l. 1. cit. §. 2.* duorum pluriùmve in idem placitum consensus, subintelligit, *De dando aliquo aut faciendo, cum Glossa ibi V. In idem.* Unde

3. Differt Pactum, imprimis à Pollicitatione, sive promissione simplici & nondum acceptatà; quòd ista tantum unius, nempe solius offerentis, promissione: pactum autem duorum pluriùmve consensu & conventionione perficiatur, *l. cit. l. 1. §. 2. & l. Pactum 3. junctà Glossa ff. de Pollicit.* Deinde, à Contractu & Transactione, sicut genus à specie; quia Pactum quascunque: Contractus autem proprie acceptus eas duntaxat conventioniones comprehendit, quæ *ovàvayua*, hoc est, utro citroque obligationem pariunt, ut sunt Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, Societas &c. *l. Labeo 19. ff. de V. S.* Transactio verò eas tantum, quæ de re dubia & controversa, aliquò datò, retentò, remissò vel promissò inveniuntur, *l. Transactio 38. C. de Transact.*
4. à Testamento quoque & Codicillo omnique alia Ultima voluntate; quòd ista unius tantum voluntate: pactum autem duorum aut plurium consensu confert. Et demum à Consiliariorum & Doctorum, in idem conspirantium iudicio ac sententia; quòd, licet ista duorum pluriùmve in idem placitum consensus: non tamen, ut Pactum, de datione aut factò aliquo alteri ab altero præstando sit, ut ex consentientium intentione in eorum uno agendi aut recipiendi jus, in altero præstandi obligatio oriatur.

5. Pacti hætenus declarati partitiones præcipuæ tres: & istarum prima est in Publicum & Privatum: quorum illud ob

causam publicam sive Reipublicæ, ut fœdera, pax, induciæ per eum, penes quem suprema potestas est: illud ob privatam utilitatem initur, *l. Conventionum 5. ff. hic.*

6. Altera in Expressum, quod paciscentium consensu verbis, per epistolam, aut aliò modò palam declaratò initur: & Tacitum, quod eorundem consensu, ex factò aliquo præsumptò, initur intelligitur, *l. Labeo 2. ff. eodem.*

7. Tertia, eaque celeberrima in Nudum & Legitimum: Illud, sive simplex pactum est, quod *In nudis placiti finibus stat, l. Si tibi 27. C. de Locato*, sive, quod solo paciscentium consensu seu conventionione & naturali æquitate nitur ita; ut neque proprium nomen certi Contractus sortiatur, neque præter conventionem aliam habeat causam, vg. dationem aut factum unius ex paciscentibus, neque etiam formam aut solennitatem, à qua ad efficaciter obligandum & Actionem, de Jure saltem Civili producendam accipiat, firmitatem, vg. si inter duos placuit, libros suos commutare; hæc enim conventio ante libri traditionem ab altero factam pactum Nudum vocatur; quòd neque speciale nomen, neque etiam causam habeat, neque aliud quidpiam, ratione cuius actionem de Civili Jure producat. Legitimum sive, ut passim, sed vulgi potiùs usu, quàm Jure proditò vocabulò nuncupari solet, Vestitum pactum est, quod ultra simplicem partium conventionem transit in proprium nomen Contractus vg. emptionem, venditionem, locationem, conductionem, vel accedens aliud adminiculum vg. traditionem, factum, stipulationem, vel adjunctionem ad contractum nominatum habet, ratione cuius efficacem obligationem & Actionem parit. Ita Interpp. *ad c. 1. hic & l. Juris gentium cit. & ceteri DD. passim.*

Xx xx 3

Pacta

8. Pacta Nuda diversimodè vestiuntur, atque, ut Legitimorum instar Actionem seu conventionem judiciale[m] producant, confirmantur: Et primò quidem, si, ut jam dictum, transeant in contractum Nominatum in genere suo perfectum v.g. Emptionem, Locationem; Commodatum, *l. Jurisgentium cit. pr.*

Secundò, si ex altera parte secuta sit traditio sive impletio promissionis, prout fieri solet in Contractibus Innominatis v.g. si ex duobus, inter quos convenit de libris suis commutandis, sui libri traditio ab uno alteri sit facta, *l. Naturalia §. ff. de Praescript. verb. Molina Traët. 2. de J. & J. disp. 255. n. 4.*

Tertiò, si ei accedat Stipulatio, v.g. si uno interrogante, *Promittis te mihi pro equo duos boves daturum.* alter respondeat, *Promitto, l. Ex placito 3. C. de Rev. permut.*

Quartò, si in continenti adjungatur pacto legitimo, v.g. cum quis domum suam alteri vendens vel locans in continenti, sive antequam ad alia divertat, cum eo paciscatur de adiacente agro colendo; tale enim pactum per coherentiam cum venditione vel locatione ita firmatur, ut ex eo Civilis obligatio & actio oriatur, *l. Jurisgentium cit. §. 5. Molina l. cit. num. 5.*

Quintò, si pactum fiat in judicio; tale enim ad agendum proficere, in *l. Licet 3. ff. de Pecul.* notat Bruneman, *n. 8.* & ex *l. Cum ostendimus 4. ff. de Fidejuss. & nominat. Tut.* delimit Wesenbecius in *ff. ad hanc Rubr. n. 9.* id, quantumvis negent alii, eà suadens ratiõne; quòd in judiciis quasi contrahatur, *l. Licet cit. §. 11.* ex quasi contractu autem obligatio & actio oriatur, *pr. Instit. de Oblig. ex quasi contr. &* quæ in judiciis fiunt, exuperent omnem contractuum solennitatem.

Sextò, confirmari hodie pacta so-

lent per publica instrumenta tabellaria, aut etiam simplices scripturas, ab ipso promittente subscriptas & obligatas, Panormit. in *c. 1. n. 4.* Wesenbec. *l. cit. & Laiman Lib. 3. Traët. 4. cap. 8. n. 2.*

Septimò, eadem sive nuda pacta, & actione juramenti confirmari & actionem producendæ vim nancisci, cum Coverto via in *c. Quamvis 2. in 6. p. 2. §. 2. n. 26. cit. Molina disp. 258. n. 4. Lellio Lib. 2. de J. & J. cap. 17. n. 23.* & alia vult Haunoldus *Tom. 3. de J. & J. Traët. 8. n. 20.* quòd, cum juramentum ante Jure civili invalidos confirmandi in publicat, *auth. Sacramenta puerum C. Si uerf. vendit. arg.* à fortiori ei adhibenda sit vis, confirmandi nuda pacta sive conventiones, suã vi obligationem naturalem in foro Conscientiæ inducentes, à melius alii, sicut de actibus Jure Civili irritatis aliter sentiunt, sic etiam nuda pactis actionis producendæ vim à juramento adjecto conferri negant; quòd hujusmodi vim juramentum non habeat ex sua natura; cum suæ naturæ relictum Religionis duntaxat, non Justitiæ obligationem pariat: neque etiam ex legis stipulatione; cum, quæ eam vim juramento conferat, lex nulla uspiam extet, ut *Lik. 4. Tit. 24. art. 6.* ostenditur.

Octavò denique, ex speciali assistentia sive privilegio Juris, quantumvis modo consensu ineantur, actionem producunt pacta Sponsalitia, sive de futuro matrimonio simpliciter & absque stipulatione conventa, *l. Sufficit 4. ff. de Sponsal. promissio dotis, l. Ad exactionem 8. C. de Dotis promiss. simplex donatio sive promissio de donando, l. Si quis argentum 35. §. 5. C. de Donationib. pactum, quò quis promittit solutionem debiti alieni; vel, quò debitum proprium aliò die vel locò se soluturum constituit; tali enim promissione obligationem efficacem & Actio-*

& Actionem Civilem, quæ de Constituto appellatur, produci, patet ex l. 1. l. Quod si 2. ff. de Constit. pec. §. De constituta 9. Insti. de Actionib. Glossa in l. Jurisgenium cit. §. 4. V. Igitur & cit. Molina disp. 255. à n. 8.

12. Quin, ex simplici etiam Pollicitatione Reipublicæ, in gratitudinem ob honorem ab ea acceptum aut accipiendum; vel in reparationem ædificii, terræ motu, incendiò, vel aliâ ruinâ destructi: vel ad promovendum, quod ab ea captum est, opus factâ, obligatio nascitur; ut, quod promissum est, exigi queat, lege id constituyente & antecedenter quodammodo acceptante, l. Pactum 3. l. Propter incendium 4. l. Ob casum 7. Et. ff. de Pollicitat. Haunold. cit. Traët. 9. n. 22. Quorum textuum dispositionem ad pollicitationes Ecclesiæ, infanti seu rationis usu carenti, aut alteri piæ causæ factas, perperam aliqui extendunt, apud Sanchez Lib. 1. de Matrim. disp. 6. n. 16. Nisi ejusmodi promissiones Ecclesiæ vel alteri causæ piæ fiant ob honorem Dei; ut Deo potius quam homini vel alii rei creatæ promissum censetur; cum enim sic facta promissio voti rationem habeat, omnino obligabit, ut cum Bartolo in l. Illud 2. C. de SS. Eccles. n. 6. & Sylvestro V. Pollicitatio idem advertit n. 17.

13. Extra casus itaque, ll. cit. relatos, ex Pollicitatione, sive nudâ & non acceptatâ promissione, ullam etiam naturalem tantum & conscientiæ obligationem non nasci, convenit inter plerosque alicujus nominis DD. quòd, seclusâ speciali legis dispositione, ut ex promissione quis alteri obligetur, necessarius sit mutuus consensus utriusque, l. 1. §. 3. ff. hic. Unde, isto deficiente, ac proinde ante acceptationem, promissio revocari libere potest; cum ejus revocatione promissarii jus aliud quod aut fides data non violetur, l. Si Pa-

ter 4. V. Sin autem ff. de Manumiss. vindicta, Clarus §. fin. q. 12. n. 3. cit. Covarruvias §. 4. n. 25. & Molina disp. 263. n. 1.

Neque communi huic DD. sensui 14. adversatur; quòd vota semel edita nequeant revocari; quia alia istorum, & alia ratio est homini factarum promissionum; cum enim Deus votum sive factam sibi & animò solummodo conceptam atque ad se directam promissionem: homo autem non nisi signis externis proditam sibi que manifestatam, cognoscat, juxta illud, Homo videt ea, qua parent, Dominus autem intuetur cor, 1. Reg. cap. 16. v. 7. Deus votum, hoc ipsò; quòd eò facta promissio de meliori bono sit, statim postquam editur, acceptare potest, & propter summam voluntatis suæ relictitudinem censetur. Homo autem sibi factam promissionem, antequam sibi manifestetur, acceptare non potest: neque, priusquam signò aliquò externò declararet, censetur. Quare mirum non est, quòd homini factæ promissiones ante acceptationem declaratas: non etiam vota obnoxia sint revocationi, S. Thomas 2. 2. q. 88. art. 1. §. 3. in C. cit. Sanchez disp. 7. n. 18. & Laiman Traët. 4. cap. 1. n. 3.

Pactis autem sive promissionibus acceptatis & Jure non irritatis quibus- 15. cunque; ac proinde etiam Nudo seu simplici, obligationem præstandi, quod promissum est saltem Naturalem, conscientiam adstringentem induci, indubitata sententia est IT. & JCT. um id defumentium partim ex claris textibus l. 1. ff. hic l. In his §. 2. ff. de Solutionibus: quarum priori, Edicti de Pactis observandis æquitas, esse Naturalis & congrua fidei humanæ: posteriori, ex iis ipsæ etiam usuræ, ac proin multò magis aliæ res promissæ deberi, asseruntur; ut meritò pactorum, quæ neque dolo neque contra leges inita sunt, observantiam pollicitus sit &

fit & exceptionem adversus paciscentem concesserit; Prætor, *l. Jurisgentium cit. §. 4. & 7.* atque ejus, quod ex tali etiam pacto solutum est, repetitionem cum Paulo JCTO *l. Debitor §. fin. ff. ad S. C. Trebell. Imp. negarit, l. Cum proponas 21. C. hic:* partim ex ratione; quia pacta & conventiones, etiam nudæ, inveniuntur consensu, verbis expressis & acceptatis: cujusmodi consensum, si de re licita initus & Jure irritatus non sit, ad se naturaliter & in conscientia obligandum sufficere, ex communi DD. sensu tradunt Sylvester *V. Pactum n. 4.* & Lessius *Lib. 2. de J. & J. cap. 17. n. 19.*

16. Iisdem, sicut si legitima evadant, aut istorum vim speciali Juris privilegio obtineant, Actionem produci, ex dictis planum est: ita, si omnino nuda & privilegio aut aliò adminiculò munita non sint, Actionis producendæ vim eis non inesse, ex *cit. §. 4. l. Divisionis 45. l. Legem 10. & 1. In bona cit. &* passim obvius iuris certum, & recepta ratio est; quòd, non passim & ex quovis pacto agi, quietis & felicitatis publicæ interfit; ne ex iis, facile & quotidie initis, ortarum & in dies subnascantium novarum litium multitudine Curia & tribunalia obruantur; cum Reipublicæ vix aliquid magis, quàm copiosa litium seges, sit pernitiosum, *c. Finem 5. de Dolo & l. Propterandum 13. C. de Judiciis, Canisius in c. 1. n. 4.* Ubi

17. Dubium & DD. in utramque partem magnò numero militantium concertatione celebrata controversa est, an hujusmodi pactum Actionem de Jure saltem Canonico producat. Id enim cum Panormit. & Felino *in c. 1. cit.* defendunt Gomez *Lib. 2. Var. cap. 9. n. 2.* Gutierrez *de Juramento p. 1. cap. 34. n. 2. cit.* Covarruvias *§. 4. n. 14.* Molina *disp. 257. n. 2.* famigerati duo Collegii nostri Ju-

ridici Antecessores, Canisius *in c. 1. cit. n. 2.* & Besoldus *Lib. 2. Pandect. ad hanc Rubric. &* præter alios novissimi Pirhing *ad hanc Rubric. n. 35.* propter textum *cit. cit. & c. Qualiter 3.* quorum priorum Antigono adversus Optantium ex pacto (inter Nudum & Legitimum non distinguendò) conventum, utique propositò, ut inquit, Actione, Concilii Carthagenensis PP. Universi pronuntiarunt, *Fac severetur, Pacta custodiantur.* Polleto *ri Gregorius M. Studiosè agendum, inquit, ut ea, que promittuntur, operantur.* Rationem reddunt: quòd pactum etiam nudum implendi obligatio in conscientia detur, ejus violatio in se peccatum: cujus continuatio et reitetur, SS. Canones, qui conscientiam hominum consulere intendunt, *c. Novus 29. de Judiciis & c. fin. de Prescrip.* pactorum observationem præcipiendò, adversus contravenientem indultis videtur Actionem, tanquam medium effectus ad eorum observantiam & peccati evitacionem obtinendam.

Nihilominus, hoc etiam Jure ex parte non nudo Actionem produci, cum Sylvester *in l. Legem cit. §. 7.* & Aleciato *Lib. 5. Tradox. cap. 3.* negant Fachinus *Convers. lib. 2. cap. 100.* Zezelus *ad hanc Rubricam §. n. 6.* Connanus *Lib. 5. Comment. cap. 3.* Gonzalez *in c. 1. cit. n. 1.* Palao *Tract. 32. disp. 1. p. 3. n. 4.* Hændus *Tom. 3. de J. & J. Tract. 8. n. 42.* & alii, permoti partim; quòd à Jure Civili recedendum facile non sit, nisi manifestè sit decisio Canonica in contrarium habeatur, *arg. c. 1. & c. Cum ex injunctis 2. de Novi Oper. nunt.* nullus autem exet canon, quò ex nudo pacto, Civili Jure negata, Actio concedatur: partim; quòd SS. Canones à litium & controversiarum judicialium frequentia perinde, ut leges civiles abhorreant, *c. Finem 5. & c. fin. de Dolo.*

Dolo : & propterea adversus ludentem infra justii pretii dimidium, licet graviter peccet & pretii defectum supplere in conscientia teneatur, Actionem negent, *c. Cum dilecti 3. & c. Cum causa 6. de Empt. & Vendit.* ubi hæc tantum ultra dimidium læsis adstruitur, sicut de Jure Civili, *l. Rem majoris 2. c. de Rescind. vendit.*

In contrarium allata DD. isti facile enervant; & imprimis quidem, *c. Qualitas cit. opponunt l. Jurisgentium cit. §. 7.* quâ, licet Prætor dilertè asserat, *Pacta servabo*, Jure tamen Prætoris quoque, non Actionem, sed Exceptionem ex pacto nudo competere, DD. passim notant. Deinde, *c. 1. cit.* non de Nudo, sed de Legitimo pacto sermonem esse, volunt partim; quòd in pacto, inter Antigonum & Optantium Episcopos inito, præterquam quòd instrumentum super eo confectum & utriusque manu subscriptum sit, intervenerit actualis divisio plebis sive Episcopatum, atque ex parte Antigoni impletio conventionis, ut ex *c. cit.* integrè lesione à Gonzalez relata liquet: partim; quòd eò adversus Optantium non proposita Actio, sed manifesta ejus injuria laudati Concilii Patribus canonicè denuntiata, istorumque officium ab Antigono fuerit imploratum: & ab ipsis initæ pactiōnis violatori in pœnam disciplina Ecclesiastica, sive excommunicatio, fuerit constituta. Unde, istò etiam textu nudè pacifcenti veram Actionem sive conventionem judicalem indultam, minime infertur. Demum, ut pacta custodiantur, eorumque violatione peccata non continentur, satis caveri existimant per Canonicam denuntiationem vel implorationem officii judicis; ut peccatum continentem compellat ad pactiōnis observantiam, ut rectè advertit *cit. Palao n. 9.* sicut ad contractum metu levi impulsus, eòve infra justii pretii dimidium læsus,

licet Actionem directam non habeat, metum tamen inferentem & ludentem judici denuntiare, ejusque officium implorare potest; ut contractum rescindat, aut ludentem ad ejus pretii defectum supplendum compellat: atque hæc ratione tollatur peccatum, quòd aliàs continuaretur, *arg. c. Novit. 13. de Judiciis Fachineus cit. Lib. 2. cap. 25. & Sanchez Lib. 4. de Matrim. disp. 9. n. 5.*

Ex duabus his Sententiis, sicut am- 19. plector posteriorem, sic omnino probabilem cenleo priorem; partim ex eo; quòd *c. 1. cit.* Actionem ab Antigono intentatam, non obscurè indicare videatur vox *Conventus*, quæ denotat Actionem: & licet inter memoratos Episcopos initum pactum fuerit legitimum, textus tamen in Decretales relatus eorum, quæ hujusmodi pactum significant, nullam faciunt mentionem, procul dubio, ut ejus dispositio omnibus etiam nudis pactis esset communis, ut probè advertit Fagnanus in *c. 1. cit. n. 20.* partim verò; quia hujus sententiæ etiam adversarii passim fatentur, ex nudo pacto serio & deliberatè inito, Actionem dari ex Consuetudine; quæ in dubio sacros Canones interpretari potius, quàm corrigere censetur, *arg. c. Cum expediat 29. pr. de Elect. in 6. & l. Precipimus 32. in fine C. de appellat.*

ARTICULUS II.

De iis, inter quos Pacta inveniuntur.

SUMMARIUM.

20. *Pacisci possunt omnes, qui non prohibentur.*
 21. *Prohibentur, qui consensum non habent.*
 X y y y 22. *Vel*

22. *Vel non valent explicare :*
 23. *Pupillus sine auctoritate Tutoria :*
 24. *Minor, Curatorem habens, sine isto,*
 25. *Et Tutore carens, de immobilibus :*
 26. *Prodigus :*
 27. *Servus :*
 28. *Filius familias in præjudicium patris.*
 29. *Idem mutuum accipiens defenditur S. C. Macedoniano*
 30. *Quibusdam casibus exceptis :*
 31. *Extra quos S. C. T. etiam in Conscientia est tutus :*
 32. *Licet solum non valeat repetere.*
 33. *S. C. T. renuntiare nequit,*
 34. *Etiam cum juramento :*
 35. *Nisi solvere possit sine præjudicio patris consentientis.*
 36. *Religiosus sine licentia prælati pacisci nequit :*
 37. *Nisi in utilitatem Monasterii.*
 38. *Et Prælatus de immobilibus sine consensu Capituli :*
 39. *Quò tamen superveniente illius patio convalescit,*
 40. *Perinde ut, si ab initio valuisset.*

20. **P**acisci de genere permissorum est; ac proinde possunt omnes, qui non prohibentur. Prohibentur autem aliqui Naturâ, alii Lege, alii Canone.

21. Naturâ, qui vel consentire vel consensum, ut percipi possit, verbis aut aliis signis exterioribus sufficienter explicare nequeunt: ut sunt Furiosus, extra dilucida intervalla, l. 1. §. 12. ff. de O. & A. quia non intelligit, quod agit, §. Furiosus 8. Instit. de Inutil. stipul. Amens, sive mente captus & citra furorem delirans, arg. §§. cit. & infans nondum assecutus usum rationis, l. cit. §. 13. quòd etiam ipsi, quòd agunt, non intelligant: &

destituantur consensu, quò pacta & contractus ineuntur. Ebrius, ebrietas, ut ajunt, Theologica, sive omnimodam mentis alienationem inducens, arg. l. cit. §. 12. & 13. quòd etiam ipse nequeat consentire. Surdus simul & mutus, ut consensum suum signis exterioribus nequeat declarare, arg. §. cit. Si enim hoc possit, licet Stipulationis, verba ore prolata entis, capax non sit, §. Mutum 7. Instit. de Inutil. Stipul. pacisci tamen & contractus non prohiberetur, l. In quibusque 48. ff. de O. & A. Gomez Tom. 2. l. 1. cap. 14. n. 29.

Lege prohibentur primò, improprie sive pupillus sine auctoritate tutoris: nisi paciscendo conditionem suam faciat meliorem, & non ipse alteri, sed hic ipse obligetur, l. Obligari 9. ff. de pr. Instit. de Auth. tutor. quòd, etsi jam incipiat, quod agit, tam leve tamen & imbecille adhuc judicium habeat, ut obligationis ex pacto profluentis gravitatem & præjudicium pro merito non valeat estimare, Wefenbec. in ff. ad hanc Rubr. n. 5.

Secundò, minor 25, annis curatorem habens: qui sine istius consentu de rebus suis paciscens æquè parùm obligatur ac pupillus, l. Si curatorem 3. C. De re integ. restit. De Rebus, inquam; quia, cum curator istis, non persone detur, obligationem hanc duntaxat, non etiam res asscientem, subire eum sine curatore possit, ex l. Puberes 101. ff. de O. & A. cum Curatio desumit Fachineus Lib. 2. Contraveniens cap. 9. Si autè curator non habeat, etiam de mobilibus non pretiosis pacisci queat: obligari, id tamen agendò læsus in integrum restitutionis beneficium habeat, l. Si curatorem cit. Ad immobilium & mobilium pretiosorum alienationem tendens pactum & contractum, nisi decretum iudicis accedat, validè inire non potest, l. Lex qua 22. C. de Administr. Tut. vel curat. n. 15.

var. § 1. Non solum 4. C. de Præd. minor. etiam, qui ætatis veniam impetravit, l. Eos qui 3. C. De his qui ven. impetr. quia hujus generis res minor alienare etiam cum curatore suo non potest, cit. Gomez n. 13. & Molina Tract. 2. de J. & J. disp. 224. n. 20.

26. Tertio prodigus, cui; ne dilapidatione omnia dissiparet, bonorum suorum administratio à Magistratu est interdicta; hunc enim sine curatore suo, ut ex contractu vel pactione ipse obligetur & conditionem suam deteriore reddat, pacifici non posse, quantumvis alterum sibi obligare & acquirere valeat, patet ex l. Is cui 6. ff. de Administr. tut. vel curat.

27. Quarto, servus, ut civiliter obligetur, l. In personam 22. ff. de R. J. cum enim Jure Civili pro nullo habeatur, in eum non cadit obligatio civilis, l. Quod attinet 32. ff. de R. J. secundum quam & l. Servi 14. ff. de O. & A. ut naturaliter alios obliget sibi, & ipse obligetur aliis, regulariter pacifici potest, Zælius in ff. ad hanc Rubr. n. 14.

28. Quinto, filiusfamilias, sive in potestate patris constitutus, etiam pubes pacifici, seque obligare nequit in præjudicium patris: eamque ob causam, licet bona Castrensia vel quasi, armata vel togata militiæ intuitu quæsitæ, quorum dominium & administrationem habet, spectantem obligationem contrahere valeat, l. Filiusfamilias 39. ff. de O. & A. obligare tamen sine consensu patris contractu vel pactione aliquâ non potest bona Adventitia, quando eorum fructum & administrationem: & multò minus Profectitia, quorum dominium sive proprietatem pater habet, l. fin. §. 5. C. de Bonis, que liber. cit. Molina disp. 261. n. 3. & Sanchez Lib. 6. de Matrim. disp. 39. n. 7.

29. Præterea filiusfamilias fere non obligatur contractu mutui post SC, Mace-

donianum, tempore & suavis Vespasiani introductum odio Macedonis sceneratoris: qui SC. to illi, sicut causam, sic etiam nomen dedit; quòd pecuniam, parentibus mortuis primum solvendam, sub ingenti scenore mutuam daret filiisfamilias: & inde isti vel prægravatis alieni æris impatientiâ insidiarentur parentum vitæ: vel, si istorum mortem expectarent, sæpe scenoris in immensum excrefcantis mole obruerentur: aut, si eâ se liberarent de bonis hæreditariis, solutione absumptis, ad extremam inopiam redacti vitam miseram exigere cogerentur. Cui Reipublicæ utique gravissimo incommodo ut occurreretur, & parentum vitæ atque incolunitati prospiceretur, SC. to illò sancitum est; ut in posterum ex mutuo pecuniario conventus filiusfamilias à creditore intentatam Actionem elidere atque excludere posset ope exceptionis memorati SC. ti, l. 1. Sc. ff. & C. ad SC. Maced.

Huic tamen non semper & præcipue locus non est, si filius mutuam accipiens sit miles; cum talis habeatur pro eo, qui sui juris est, & non indigeat consensu patris, l. fin. C. Si habeat bona Castrensia vel quasi, l. cit. quia hujusmodi bonorum plenam administrationem habet, eorumque respectu paterfamilias reputatur: si se patremfamilias esse simulavit, & suæ conditionis ignaro creditori persuasit, l. 1. C. vel publicè non filiusfamilias sed sui juris credebatur, itaque creditor, non vanâ simplicitate, nec juris ignorantia deceptus, ei mutuas pecunias dedit, l. Si quis 3. pr. ff. ad SC. cit. Si legationis vel studiorum causâ peregrè degens mutuam accepit ad alimenta aliosque sumptus necessarios, quos patris pietas non recusaret, l. Macedoniani 5. C. eadem Rubr. si mutuam ei non in pecunia numerata, sed in aliis rebus sit datum: ni-

Yyy 2 tum: ni-

tum: nisi tamen ita fraus facta sit SCTo
vg. frumentò, vinò, oleò mutuò datò; ut
iis distractis comparatà pecunià uteretur,
l. Item 7. §. 3. ff. ad SC. cit. de quo plu-
ra ex officio Legistæ. hic resolvendum
est

Dubium & primi nominis contro-
versa, an dicti SCTi exceptione filius-
familias etiam in Conscientiæ sive animæ
foro defendatur; hoc enim cum Covar-
ruvia in c. Quamvis 2. in 6. p. 2. §. 3.
n. 4. negat Fachineus Lib. 2. controvers.
cap. 63. & movetur duplici ratione. Unâ;
quòd filiusfamilias ex mutuo creditori
obligetur naturaliter, l. Quia naturalis
10. ff. ad SC. cit. & propterea, quòd in-
super habità exceptione, quæ ex illo com-
petebat, solutum est; nequeat repetere,
l. Sed si 9. §. 4. & 5. ff. ibid. cum aliàs,
quòd naturaliter etiam indebitum erat,
errore solutum repeti valeat, & ab eo,
eni solutum est, non valeat retineri, l. In-
debitum 7. l. Quod pupillus 41. ff. de
Condit. indeb. Alterâ; quòd exceptio
Macedoniana sit poenalis & naturali con-
tractùs obligationi, ante illam proditam
ortæ, deroget: & propterea, tanquam
odiosa, ad forum externum & quantum
potest, sit restringenda.

31. Nihilominus apud TT. & JCTos
quoque recepta hodie est sententia Inno-
centii in c. Quia plerique 8. de Immunit.
n. 3. & Panormit. ibid. n. 26. quos secuti
sunt Gutierrez p. 1. de Jurament. cap. 43.
n. 6. Gomez Tom. 2. Var. cap. 6. n. 2.
Molina Tract. 2. de J. & J. disp. 301. n. 2.
Lessius Lib. 2. de J. & J. cap. 20. n. 8. &
RR. alii, filiumfamilias à pecuniæ mutuò
acceptæ, extra casus Jure expressos fœne-
ratori restituendæ obligatione, in foro et-
iam Conscientiæ, absolventes. Ratio-
nem unicam reddunt; quòd ex una,
Republica eò ipsò; quòd rerum nostra-
rum domina magis, quàm nos sumus, esse

dicatur, ex justa & publica causa prop-
suum mutuò contractum irritare ita po-
tuerit; ut acceptam pecuniam restitu-
di obligatio etiam in conscientia non da-
retur; ex altera verò parte, si contractum
mutui, cum filio sine consensu patris in-
tum, SC. Macedonianò non ita irrita-
set, neque salutì parentum satis consuli-
tum, neque satis coërcita filiorum lesi-
tas & iniquitas fœneratorum fuisset; si
quidem filius, ut aris alieni conscientiam
gravantis onere liberetur, ad impia con-
silia & struendas parentibus infidias ma-
pelli, sicut ante, sic etiam post legem
Macedonianam posset,

Neque aliud persuadet l. Quia natu-
ralis cit. textus; licet enim filiusas solu-
tum repetat, naturaliter obligetur, ista-
men non fit; quòd naturaliter debitum
fuerit id, quòd est solutum: sed, quòd
soluti etiam indebiti dominium fœnera-
tori concesserit, ad evitandam multita-
dinem litium, soluti repetitionibus fa-
cilè excitandarum,

Neque plus evincit ratio; quia
eò, de quo agimus SCTo filio familias
indulta exceptio, licet, quatenus fœnera-
tores spectat, odiosa, nihilominus, quòd
istos à mutuò dando absterreat, ex fine suo
principali vitæ & salutì parentum propi-
cere magnò Reipublicæ bonò imminet
& propterea favorabilis laxaque inter-
pretationis patiens est, Palao Tract. 31.
disp. 4. p. 3. n. 7.

Excipi tamen hic à RR. solet casus,
quòd pecunia mutuò accepta apud filium
familias in specie adhuc extat, vel ille
ex illa locupletior est factus; cum enim,
cum alterius jactura aliquem locupletat,
æquitati naturali repugnet, Reg. Jure
natura 206. ff. & Reg. Locupletari 47. in
6. tali casu, licet Civili Jure aliud sta-
tutum videatur, in conscientia tamen ad
pecuniæ adhuc extantis restitutionem aut
solutio-

solutionem ex mutuo factam; quantum ex isto ditior factus est, filium familias obligari, sustinent Laiman *Lib. 3. Tract. 4. cap. 15. n. 3. V. Cateram cit. Palao n. 22. Engel ad hanc Rubr. n. 39.* quorum tamen doctrinam improbat Haunold. *Tom. 3. de l. & l. Tract. 9. n. 329.*

33. Alterum non magis expeditæ Resolutionis dubium & Controversia est, an ex SC. illo sibi competenti exceptioni filius familias valeat renuntiare. In quo à DD. non paucis recepta est distinctio inter renuntiationem simplicem & juratam: & illâ quidem dictam exceptionem tolli, passim negant; quod non tam ipsius filii familias, quam patris & Reipublicæ sit favor. Istâ verò, sive renuntiatione juratâ eam cessare, affirmant; quod filiofamilias mutuum dare ex sua natura non inhonestum &, secluso Jure Civili, licitum sit: &, quod ejus nomine acceptum est, solvi sine peccato possit. Ita cum Covarruv. *cit. p. 2. §. 3. n. 4. Lessius cit. cap. 20. n. 8. & Laiman cit. cap. 15. n. 5.*

34. At non minus probabiliter cum Panormit. *in c. Cum contingat 28. de Jurejurando n. 22. Menhaca de Success. creat. §. 28. n. 53. & Wadingus de Contract. disp. 6. dub. 4. §. 1. n. 3.* juratam etiam renuntiationem tenere, negant partim; quod alieno & præsertim publico favori à privato; ac proinde paternò & Reipublicæ intuitu introducto SCTo à filiofamilias renuntiare nulla ratione possit, *v. Cum tempore 5. de Arbitris c. Si diligenti 12. de Foro compet. & l. Jus publicum 38. ff. hic: partim verò; quod juramentum hoc non minus: imò multò magis, quam simplex mutui contractus inducat pericula & incommoda, ad quæ excludenda potissimum introducta est exceptio Macedoniana: & propterea vis*

& obligatio non major ipsi, quam simpliciter promissioni, sit adstruenda.

Non desunt, qui ut rationibus, in utramque partem militantibus, aliquid tribuant, vivente patre juramentum & eò solùm casu obligare velint, quò solutio sine ullo præjudicio & incommodo præstari, & pater, ut in eam consentiat, induci facile potest: extra hunc casum autem ejus obligationem, dum pater vivit, suspensam: eò autem mortuò & incommodorum omni periculò sublatò vim habere velint, Gomez *cit. n. 2. & Haunoldus cit. Tract. 9. n. 328. in fine.*

36. Canone, sive Jure Ecclesiastico patris, sine Prælati aut Superioris sui licentia, nequit Religiosus, propter vota Paupertatis & Obedientiæ: quæ emittendò omni rerum temporalium dominio, aut liberâ saltem atque ab illius voluntate independente usu & administratione, *can. Non dicatis 12. q. 1. & c. Cum ad monasterium 6. de Statu Monach. & propriò etiam velle ac nolle se abdicavit, c. Si Religiosus 27. de Elect. in 6. ut contractu vel pactione aliqua sine illius licentia nequeat obligari, can. cit. & arg. c. In quibusdam 4. de Fidejuss. Panormit. in c. Ex rescripto 9. de Jurejurando n. 1. ubi Alex. de Nevo n. 6. & Sanchez *Lib. 7. Moral. cap. 31. n. 36.**

37. Excipiendus tamen imprimis est contractus Stipulationis pro Monasterio factæ, *arg. §. Sed & si quis alii 20. Instit. de Inutil. Stipul. Panormit. in c. Quando 7. de Offic. Ord. n. 2. Navarrus Comment. 2. de Regular. n. 32. & Sanchez cit. cap. 31. n. 32.* Ratio est; quod, cum ejusmodi stipulatio favorem & utilitatem proprii Monasterii spectet, cuiuslibet Religioso tacitè permittitur à Jure videatur, Palao *Tract. 16. disp. 3. p. 15. n. 5.* Deinde excipiendæ sunt pactiones de

Y Y Y Y & actioni

- actionibus personalibus, ex se non inhonestis; probabilius enim etiam his, sine Prælati vel superioris licentia initis, Religiosus, licet pacificendò peccet, tenetur: saltem si non contradicat & initas non irritet Prælati, Navarrus *l. cit. n. 42. Azot p. 1. Instit. lib. 12. cap. 11. q. 5. & Palao p. cit. n. 3.*
38. Eodem Jure, seu Canone, de Ecclesiarum & Monasteriorum suorum rebus immobilibus & pretiosis, sine Capituli vel Conventus & Superioris consensu, pacisci prohibentur Prælati, Administratores, & generaliter, quibuscunque eorum libera alienatio est interdicta, *can. Sine exceptione 12. q. 2. c. 1. c. Tua 8. De iis, qua à Prælat. c. Nulli 5. Sc. de Reb. Eccles. alien. ad quam Rubricam hac de re plenam dabimus explicationem. Hic de initis à Prælati &c. super ejusmodi rebus contractibus & pactionibus, propter defectum ejusmodi consensûs invalidis.*
- Dubium moveri solet, an capitulari, vel superioris consensu ex intervallo superveniente ratificentur. Ratio dubitandi defumitur à paritate pupilli: à quo sine consensu & autoritate Tutoris initus & propterea irritus contractus, illius consensu ex intervallo superveniente, non convalescit, *§. Tutor 2. Instit. §. 1. Obligari 4. §. Tutor 5. junctâ Glôsâ V. Debet, ff. de Aut. tutor. Confirmatur; quia pactio & contractus tendens ad ejusmodi rerum alienationem, sine capituli & Superioris consensu initus, nullus est ob defectum formæ: in qua ubi peccatum est, ratihabitio nihil operatur, secundum Baldum *in l. Observare 4. §. Posthac 6. ff. de Offic. Proconsul n. 14.**
39. Nihilominus pactiones & contractus, ad ejusmodi rerum alienationem tendentes, Capituli & Superioris consensu ex intervallo superveniente, rati-

ficari, cum Hostiens. *in c. Cum nos 3. De iis, qua à Prælat. V. Razam, Panormi. in c. cit. n. 3. & aliis defendunt. Redemptus de Reb. Eccles. non alien. Rubric. p. casu 6. n. 10. Sarmiento de Red. Eccles. p. 1. cap. 3. n. 1. propter textum c. Quod est 2. hic: ex cujus Gregoriana declaratione conventiones superioris consensum exigentes, ejus superveniente ratihabitione solidantur: & c. Cum nos cit. ubi Capitulo non consentiente, imò recedente, ab Episcopo facta Ecclesie concessio non tenere dicitur: *Nisi eam ipsam habuisset.* Ratio est; quia quando ratihabitione subsequens vim habet mandati, & ad præcedentis, atque Ecclesie utilis contractus tempus retrahitur, *per cc. cit. §. c. Ratihabitionem 10. de R. 1. in 6. Hostiens. l. cit. Virius in c. Cum nos cit. & Barbosa in c. Quod est cit. n. 2.**

Neque aliud rectè interea ex *§. Tutor cit.* quia lata dispensatio est inter pactionem seu contractum Prælati Ecclesiastici, & eum, qui initur à pupillo: cum huic contrahenti Tutoris consensu necessarius sit, ut suppleat defectum potestatis, quò laborare præsumitur pupillus, ad istius quasi informandum consentium & personam integrandam; ut prævide merito consensus & autoritas tutoris exigatur in ipso contractu, sive antequam ad alia negotia transitus fiat: contra Prælati, super re Ecclesie sue immobili paciscenti, Superioris & Capituli consensus necessarius est tanquam solemnitas: quæ etiam ex intervallo superveniens à Jure perinde habetur, ac si à principio in ipsa pactione seu contractu intervenisset, atque hunc ratificandi & confirmandi vim habet, *cc. cit. §. can. Si qua 12. q. 2. Gaill. Lib. 1. observat. 47. n. 5. & Gonzalez in c. Quod est cit. n. 23. licet*

23. sicut contractus alienationis rei immobilis alicujus Minoris sine decreto iudicis, & Feudi à Vasallo sine consensu domini directi celebratos, illius decreto & autoritate, & istius consensu, ex intervallo supervenientibus, ratificari docent Bartolus in l. Si quis 25. §. Jussum ff. de Acquirend. hered. n. 5. & Baldus in l. Cum ipsa 4. C. de Contrab. empt. n. 5. cujus tamen §. Posthec cit. traditum generale dogma casu, quò ratihabitio fit solenniter & ab omnibus, à quibus actus ab initio geri debebat, procedere, arg. l. 1. C. Qui admitt. ad bonor. poss. ex communi aliorum sensu negat Sarmiento cit. n. 1. Sed hinc ulterius

40. Dubium oritur, an ejusmodi pactio & contractus, Capituli & Superioris consensu ex intervallo supervenientibus, ita ratificetur, ut perinde habeatur, ac si illorum consensus in ipso contractu intervenisset; ac proinde iste ab initio validus fuisset. Negat id Panormit. in c. Cum nos cit. n. 5. eum non nisi à tempore consensùs supervenientis validum reputari, desumens ex Regulis, Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit, quæ est 18. in 6. & Quod ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere, quæ est 29. ff. de R. I. Verùm, quia superveniens illorum consensus fictione Juris ad celebrati contractus temp⁹ retrotrahitur, ec. cit. & propterea contractus non per solum tractum temporis, sed per legitimum consensum supervenientem ratificatur, ut notat Glossa Magna in Reg. cit. & præterea cum Ecclesia contrahens istius favore à contractu resilire, etiam ante prius omisso consensùs adventum non potest, relatæ duæ Regulæ non obstant, quò minus superveniente legitimo consensu contractus ita ratificetur, ut perinde habeatur, ac si ab initio validus fuisset:

quod cum Navarro & aliis antiquioribus non obscure sentit Suarez Tom. 4. de Relig. lib. 2. cap. 27. n. 20.

ARTICULUS III.

De Rebus, super quibus Pacta incuntur.

SUMMARIUM.

41. Pactum, generaliter de omni re permiffum,
42. Non valet, si de re impossibili.
43. Vel inhonesta ineatur:
44. Aut invitet ad delinquendum.
45. Non valet, quò renuntiatu^r hereditati paterne.
46. Obligat tamen ei adjectum juramentum:
47. Nonnullis casibus exceptis.
48. Non valet initium de successione viventis,
49. Certi & determinati.
50. Valet tamen ei adjectum juramentum,
51. Licet testandi libertatem adimat.
52. Votum aliena mortis per accidens inducat,
53. Et bonis moribus Civilibus adversetur:
54. Non valet initium de successione in beneficio,
55. Vel de re spiritali danda pro temporalis:
56. Non etiam pro alia re spiritali.

Pacta iniri possunt de omni facto, & de quacunque re privata, quæ in commercio hominum existit, aut futura & propria est pacifcentium, l. Juris gentium 7. §. 14. l. Pactum 46. in fine ff. hic & l. Interdum 73. ff. de

ff. de V. O. dummodo turpitudinem non contineant, contra leges Constitutionesque non ineantur, & Jus publicum non lædant, l. Jus publicum 28. ff. Et l. Pactum 6. C. hic: propter quam causam invalida sunt Pacta,

42. Primò, quibus res aut factum naturâ aut aliunde impossibile pollicemur, *l. Stipulor 35. ff. de V. O. Et l. Impossibile 185. ff. de R. I.* sic enim non valet pactio de solis aut alterius cœli sideris cursu impediendo: aut cum moribundo inita, ut post obitum reversus de suo aut aliorum vitâ functorum statu, vel alterius vitæ ratione amicum edoceat, cum; quòd in paciscentium potestate non sit hujusmodi promissionem adimplere: tunc verò; quòd curiosâ, imò temerariâ hujusmodi conventionem petatur manifestatio eorum, quæ Deus justissimâ ratione & nostrò etiam bonò, mortalibus voluit esse occulta, *Zœsius in ff. ad hanc Rubric. n. 17.*

43. Secundo, quibus aliquid inhonestum & illicitum, *vg. sacrilegium, homicidium, furtum nos commissuros promittimus, l. Generaliter 26. ff. de V. O.* quia, quòd licitè & Jure fieri non potest, homini possibile non censetur, *can. Faciat 22. q. 2.* ubi *Glossa Solum illud*, inquit, *dicimur facere posse, quòd justè facere possumus.* Cui consonat, imò faciem prætulit *Ethnicus JCT⁹ Papinianus l. Filius 15. ff. de Condit. institut.* ubi verè & prorsus *Christianè* ait, *Quæ facta lædunt pietatem, existimationem, reverentiam nostram, & generaliter, quæ contra bonos mores sunt, nec facere nos posse, credendum est.*

44. Tertio, quæ ad delinquendum, puta inferendam injuriam, homicidium, furtum, aut aliud maleficium liberius perpetrandum invitant: ut sunt, quibus injuriæ, doli & cujuscunque delicti pri-

mum committendi Actio vel Accusatio remittitur, *l. Si unus 27. §. 4. ff. de iur. et fact. lit. q. 1.* quòd, ad sequiora pronos mortales non solum ad delicta non invitari illecebri, sed istorum penam timere, publicè interest. De injuriæ autem illatæ, furtive doli in nos jam commissi Actione remittenda; quòd id ad delinquendum non invitet, pacifici Jure non prohibemur, *cit. §. 4. Zœsius l. cit. n. 18.*

Quarto, pactum de successione hereditaria viventis negativum, *vg. quòd filia, dum in matrimonio collocatur, hæc acceptâ dote contentam fore, nullatenus ad paterna bona regressum habebit, pollicetur; talia enim pacta sine renuntiatione hereditatis diserte reprobantur, l. fin. ff. de Suis & legiti. hered. Et l. Pactum 3. C. de Collat.* ex qua dispositione ejusmodi filia parti intestato, dummodo dotis nomine accepta cum fratribus conferat, succedere potest. Ratio, quâ ad hoc statuendum legum conditores permoti sunt, fuit partim; quòd conveniens esse judicarent hereditatem dari vel auferri certis dumtaxat & Jure approbatis modis, & non privatis petitionibus initis cum testatore: cuius ob hoc viventis nulla hereditas est, *l. 1. ff. de Hered. Et act. vend. partim;* quòd liberos ad reverentiam & obsequia progenitoribus suis exhibenda, sicut futuræ hereditatis spe excitari & reddi promptos: sic istâ præcisâ facillè segnitiores reddi posse, præviderent, *Zœsius l. cit. n. 36.*

Et si verò Civili Jure hæc ita constituta sint, de Jure tamen Canonico, si ejusmodi pacto *vg. filia renuntiationi, nullâ vi dolove extortum juramentum adjectum sit, hoc omnino observandum est, ex celebri Constitutione Bonifacii VIII. c. Quamvis 2. in 6. relata: quæ hujus ea ratio redditur; quòd ejusmodi juramento*

juramentum non vergat in dispendium salutis aeternae, & non redundet in alterius detrimentum; cum ejus observatio nec contineat peccatum, neque ullum praepjudicium afferat tertio, sed soli juranti: ob cujus favorem, ne à successione exclusus deterioris conditionis evadat, quam ceteri liberi; & propterea à paternis obsequiis facile retrahatur, ejusmodi pactum legibus praecipue est improbatum: qui proinde favori, pro se principaliter introducto, renuntiare valet *arg. c. Si de terra 6. de Privileg.* Ita Interpp. in *c. cit.* & ceteri DD. passim: qui tamen rectè

47. Exciipiunt casus Primò, quò filia aut filius hereditati paternae renuntiavit ita, ut necessaria alimenta in necessitate etiam extrema non haberet; cum enim talia debeantur Jure naturali, eis renuntiare etiam cum juramento non potest, Francus in *c. Quamvis cit. n. 1.* Secundò, quò pater filiae ita renuntianti sponte aliquid donat in vita, vel relinquit testamento; cum enim hoc faciens pater juramentum remittere censeatur, sibi donatum aut relictum petenti filiae juramentum non obstat, Franc. in *c. cit. n. 10.* Tertio, quò filia hereditati non simpliciter, sed in favorem fratrum duntaxat & ab his descendendum renuntiavit, & isti deficiunt; cum enim tali casu cesset renuntiationis causa finalis, illis deficientibus patri testato & intestato succedere vi juramenti illi adjecti non prohibetur, *arg. c. Cum causa 60. de Appellat.* Idem *cit. n. 10.* Quarto, quò ea, quae hereditati renuntians filia dotis nomine accepit, legitimam non contineret; tali enim casu eam, relaxationem juramenti, & hac facta, in integrum restitutionem petendi justam causam habere, cum Pagnormit. in *c. Cum contingat 28. de Jure-*

jurando n. 25. censet Covarruv. in c. Quamvis cit. p. 3. §. 4. n. 5.

48. Quintò, pactum de hereditate viventis affirmativum, sive quò convenitur, ut pacifcentium unus vel uterque, si alteri supervixerit, ejus sit haeres; nam etiam hujusmodi pactiones Jure Civili disertè improbantur, *l. Pactum 15. l. Licet 19. C. hie l. Hereditas 5. C. de Pact. convent. §. l. Ex eo 4. C. de Inutil. stipul.* nisi pacifcentes sint milites; inter hos enim inita, etsi valeant revocari, valida tamen sunt: & si in illa voluntate usque ad mortem perseverent, ultima voluntatis instar mandanda sunt executioni, per *l. Licet cit. & ibi notata à Barbosa n. 7.* Ratio inter alios initas pactiones irritandi fuit non tantum; quòd aliter quam Jure proditis modis, lege & testamento, hereditates deferendae non viderentur: sed insuper; quòd hujusmodi pactiõibus libertas testandi vel adimeretur vel constringeretur, contra Jura, quae ultimam hominis voluntatem usque ad supremum vitae spiritum & exitum ambulatoriam esse voluerunt, *l. Quod si 4. ff. de Adimend. legat.* Et demum; quòd hujusmodi pactiones esse periculosa, & captanda vel optanda mortis alienae votum inducere; ac proinde bonis moribus adversari judicarentur, *l. Stipulatio 61. ff. de V. O. §. l. fin. C. hie* ubi inter duos de hereditate alicujus tertii determinati, adhuc viventis, inita pactio, tanquam periculosa & tristissimi eventus plena, ac proinde odiosa reprobatur & irritatur.

49. Dico, Determinati; quia de hereditate tertii indeterminati, sive à quocunque uni ex pacifcentibus obventura inter aliquos inita pacta Jure reprobata non reperiuntur; imò non obscure permisa videntur *l. Ea vero 3. §. 2. ff. Pro socio.* Neque id im-

id immeritè; eùm neque Jure proditos succedendi modos turbent, neque adimant aut restringant testandi libertatem, neque occasionem præbeant captandæ mortis alienæ, Molina *Tract. 2. de I. & I. disp. 579. n. 38.* & alii à Barbosa *in l. fin. cit. n. 7.* & Brunemanno *ibid. n. 8.* relati.

50. Dubium hic & minimè levis controversia est de valore juramenti, adjecti pacto successione affirmativo. Dubitandi ratio est; quòd, juxta dicta & *l. Stipulatio l. fin. cit.* textus, hujusmodi pacta, ac proinde etiam iis firmendis adjecta juramenta sint contra bonos mores: quibus liberæ testamentifactionis ademptio restrictioque & multò magis alienæ mortis captatio & votum, cui occasionem præbent, adversantur; ut proinde locus sit Regulæ, *Non est obligatorium contra bonos mores præsitum juramentum*: quæ est § 8. in 6.

Nihilominus, etiam ejusmodi juramentum valere, eisque contraveniri à jurante sine perjurii sacrilegio non posse, cum Decio *in l. Pactum cit. n. 3.* & Claro §. *Testamentum q. 94. n. 4.* censent Guttierrez *de Jurament. p. 2. cap. 59. n. 5.* Molina *Tract. cit. disp. 151. n. 12.* & Suarez *de Jurament. Lib. 2. cap. 23. n. 2.* eà permoti ratione; quòd hujusmodi juramentum nullo Jure sit irritatum, & sine peccato ac præjudicio tertii possit observari; proindeque de ipso procedat dispositio & Regula *c. Quamvis cit. & c. Cum contingat 28. de Jurejurando.*

51. Neque hujusmodi juramentum, & pactum etiam, bonis moribus adversari rectè desumitur ex ademptione vel restrictione liberæ facultatis testandi; quia iustus restrictio & ademptio provenit ex libera voluntate eam habentis: & honestati Naturali non adversatur, hòc ipsò; quòd ea facultas restringi & adimi valeat

lege humana: eaque laudabiliter se abdicet is, cui competit, emittendò professionem Religiosam, *can. Quia ingrediens 19. q. 3. c. Quia 2. de Testament. & Auth. Ingressi C. de SS. Eccl.*

Neque ex eo; quòd captandæ vel optandæ mortis alienæ votum inducat; quia hoc juramentum & pactum illud non inducit necessariò, neque per se sine ex natura & sine suo; sed solummodo per accidens, ob vitium & pervertitatem paciscentium; neque omnium, sed paucorum duntaxat, habendi cupiditate: quando ita obsecratorum; ut optare etiam machinari non vereantur in mortem eorum, quorum hæreditatem ex portione sibi obventuram expectant. Neque refert; quòd hujusmodi desiderium & consilium præbeant anam & occasionem; quia hæc non propinqua, sed remota tantum est; quæ, si proposita juramenta & pacta quoque ex natura sua irritaret, irritæ etiam impiebus forent mortis causa donationes: deum recipere, sive de mutua successione inita pacta inter milites, contra *l. Lites cit. & demum pacta Gentilitia sive, ut vocantur, Confraternitatis vulgò dicitur Verbrüderung*; quæ inter personas & familias illustres de mutua successione iniri solent; quia captandæ & optandæ mortis voto occasionem etiam illa præbent.

Neque obstant *l. Stipulatio & l. fin. cit.* quia boni mores, quibus de hæreditate viventis inita pacta adversari aliorum, non sunt Naturales; cum illa pacta & juramenta iis adjecta non sint contra Jus Naturæ: & ut dictum, in se spectata & ex fine, ex quo inveniuntur, turpitudinem & indecentiam non continent: sed tantum contra bonos mores merè Civiles; cum Juris tantum Civilius iustas ob causas valorem ipsis adimentis disponit.

dispositioni adferentur: de eujusmodi pactis, licet *citr.* lex utraque, non tamen allegata Juris Ecclesiastici Regula § 8. procedit; cum enim secundum hanc illa duntaxat juramenta irrita sint, quæ sunt de re illicita & peccaminosa, vel ad peccandum ex sua natura invitant; valori juramenti, contra bonos mores solum Civiles præstiti, non obstat; ut aliis DD. allegatis ostendunt *citr.* Suarez *cap. 22. n. 1.* & Sanchez *Lib. 1. de Matrim. disp. 32. n. 1.*

Confirmantur ista; quia, ut recte observat Bruneman. in *l. Pactum cit. n. 9.* si de futura hereditate initis, tam affirmativis quam negativis pactionibus, tanquam conventionibus intrinsecam malitiam continentibus, adjecta juramenta non essent valida; non apparet; quomodo ejusmodi pactiones validæ reddi possint, vi Consuetudinis; cum ista, quoties Juri & rationi naturali adversatur, tanquam corruptela reprobetur, *c. fin. de Consuet.* Vi Consuetudinis autem ejusmodi pactiones validæ censeantur in Germania nostra: in qua hodie à filiabus præfertim nobilibus, acceptâ dote, hereditati paternæ renuntiare: de futura conjugum successione disponi, videmus, Gaill. *Lib. 2. Observat. 126. n. 3.* Imò usu introducta & Cæsareâ auctoritate confirmata pacta Gentilitia inter personas, ut dictum, & familias illustres: vi quorum hereditibus masculis unius familiæ deficientibus, masculi hæredes alterius in bona succedunt, *citr.* Gaill. *Observat. 127. totâ.*

§ 4. Sexto multò minus, quàm ea, quæ de hereditatibus ineuntur, obligant pacta de succedendo in Ecclesia vel beneficio Ecclesiastico post obitum Prælati vel beneficiati; hæc enim non solum propter captandæ vel optandæ alienæ mortis votum, cui ansam etiam ipsa præ-

sent, *c. Nulla 2. de Concess. Prab. & c. Dæteslanda 2. c. Ne captanda 3. eodem Tit. in 6.* sed idcirco etiam reprobantur; quod sanctionibus Canonis in Prælaturis ac beneficiis hæreditariæ successions etiam species, *c. Accepimus 5. hinc c. Nulla cit. & can. Apostolica 8. q. 1. & initæ pactiones quæcunque pro spiritualibus obtinendis rejiciantur c. fin. cujusmodi indubitatè sunt, quò quis decem promittit, ut sacris Ordinibus initiatur, *can. Si quis Episcopus 8. cum seqq. 1. q. 1.* vel in Monasterium recipiatur, *§. Nullus post can. Quam pio 1. q. 2. & c. Veniens 9. de Simonia*, quò beneficio Ecclesiastico cedens sibi reservat aliàs indebitam pensionem; *c. Cum Clerici 6.* quò beneficium à collatore promittitur; ut suum quoddam negotium promoveatur vel aliud obsequium præstetur, *c. Cum essent 12. de Simonia*; quò quis aliquid pollicetur pro suffragio in electione, aut bona sua offert Ecclesiæ, ut in istius canonici recipiatur, *c. Nobis 27. & c. Tua nos 34. de Simonia*; tales enim aliæque ejus rationis conventiones, cum iis pro spirituali aut huic annexo obtinendo promittatur temporale, manifestam continent labem Simonie, juxta istius à Glossa in *Summam q. 1. cit. V. Quidam* & à S. Thoma 2. 2. q. 100. art. 1. traditam & ab aliis receptam definitionem.*

Non desunt DD. qui pactiones & conventiones quascunque, etiam sine pecunia aut alia re pretio æstimabili pro spiritualibus obtinendis initas, *c. fin. cit.* reprobari velint; propter istius textus generalitatem. At melius alii, à SS. Canonibus extra materiam Beneficialem damnari solummodo censent pacta inhonestæ, hoc est, quibus de spirituali pro temporali dando convenitur, ut *Lib. 5. Tit. 3. n. 26.* ostendetur.

ARTICULUS IV.
De Natura, Varietate
& Vi Contractuum
 generatim.

SUMMARIUM.

57. Contractus est conventio utroque habita, pariens obligationem Civilem.
58. Ex parte utriusque, vel saltem alterius contrahentis.
59. Alius est Juris Gentium, alius Civilis.
60. Alius Nominatus, alius Innominatus.
61. Alius Bonus fidei, alius stricti Juris.
62. Alius Onerosus, alius Lucrativus.
63. Perficitur Consensu, Re, Verbis vel Literis.
64. Contractus liberè initus parit obligationem.
65. Qua, etque respondens Alio transitoria est ad heredes.
66. Initus purè, in diem, sub conditione modòve aut alternatòve.
67. Purè initus obligat confestim.
68. Cum aliquo tamen temperamento temporis.
69. Statim obligat initus in diem.
70. Nisi, an hac aliquando futura, sit incertum.
71. Initus sub conditione de presenti & præterito, obligationem non differt.
72. Sub impossibili initus nullam producit.
73. Initus sub conditione de futuro, si hac necessaria, statim.
74. Si contingens sit, cum illa evenierit, obligat.
75. Quin opus sit novo consensu,

76. Vel notitià existentia conditionis.
77. Ante hujusmodi conditionis eventum consensus illicitus.
78. Aliquando tamen validè.
79. Et plerumque invalidè revocatur.
80. Modus contractui adjectus obligationem non suspendit.
81. Contractus alternativus obligat ad præstandum alterum.
82. Cujus electio transmittitur ad heredes.
83. Uno perente fere alterum aut empti estimatio præstanda est.
84. Contrahere possunt, quibus permissum est pacisci.
85. Prohibitio contractibus cum non semper irrita.
86. Irritatio Legalis semper Civilem.
87. Naturalem obligationem non tollit.
88. Nisi id sit expressum.

Contractus pactio quedam sive duorum pluriùve legitime conventio est: quam pactiōnem Ulpianus cum Labeone ait, esse *Ultero citroque obligationem*, quod Græci *συνάλλαγμα* vocant, l. *Labeo* §. *V. Contractum* ff. de *V. S.* quò loco si obligationis nomine, non Contractus finis & effectus, sive ex eo orta reciproca obligatio seu juris vinculum: sed contractuum utriusque reciprocus consensus, ex quo tanquam causa oritur obligatio seu vinculum, contrahentium utrumque vel saltem alterutrum ad aliquid dandum faciendum aut præstandum adstringens, cum nonnullis RR. intelligatur, relata *UV. JCT.* um definitio non solum strictè dicitur sive utroque obligationem Civilem inducentibus, ut *V. cit.* expressè, Emptio Venditio, Locatio, Conductio, Societas &c. sunt: sed etià minus strictè dicitur, sive ex altera tantum parte ejusmodi obligationem parientibus, v.g. Mutuo & Donati

tioni erit accommodata, ab eaque non diverterent RR, quibuscum Wadingus de *Contract. disp. 1. dub. § 5. 1. n. 4.* & Haunold. *Tom. 3. de J. & J. tract. 8. n. 12.*

58. Contractus, inquit, est conventio ultro citroque habita pariens actionem & obligationem civilem, sive conventio legitima duorum pluriúmve, ad hoc interposita, ut ex ea ad aliquid dandum, faciendumve aut præstandum contrahentium uterque vel saltem alteruter civiliter obligetur. Quæ Contractus explicatio præ aliis placet; quòd contractum omnem comprehendat, & clarè discernat non solum à Pacto simplici sive, ut vocant, Nudo; quòd istud conventio quidem duorum pluriúmve: at non legitima sit, neque civilem obligationem & actionem producat: sed etiam à quasi contractu v.g. negotiorum gestione; quia actio & obligatio civilis, quam ista & quasi contractus alii pariunt, non oritur ex conventionione habita ultro citroque. Eadem ratio est obligationum & actionum ortarum ex delicto vel quasi; cum etiam istæ sine conventionione & consensu duorum pluriúmve, ex dispositione legis vel natura rei oriuntur, §. 1. *Instit. de Oblig. ex quasi contr. & pr. Instit. de Oblig. ex delicto.*

Divisiones Contractus à DD. variæ enumerantur: ex quibus præcipuæ & hoc loco non prætermittendæ sunt quinque.

59. Prima desumitur ab Origine seu Jure, quò contractus est introductus: cujus ratione Contractus aliqui Gentium, alii Civilis Juris esse dicuntur. Juris Gentium sunt Permutatio, Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, Societas, Depositum, Mutuum & cæteri pene omnes, §. *Sed jus 2. V. fin. Instit. de J. N. G. & C. & l. Ex hoc jure §. ff. de J. & J. exceptis Stipulatione, Literarum obligatione, Largitate sponfalitia seu donatione*

propter stuptias & contractu Emphyteutico: qui dicuntur esse Juris Civilis; quòd istò proditi sint, *Glossa & Interpp. in §. & l. citte.*

Secunda in Nominatum & Innominatum, *l. 1. §. fin. ff. bic.* Nominatus dicitur, qui proprium & speciale nomen in Jure habet, *l. Jurisgentium 7. pr. ff. eadem Rubr.* ut Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, Societas, Commodatum, Depositum, Emphyteusis, Feudum, Precarium, Mutuum, Mandatum, Pignus, Stipulatio, Acceptilatio, §. 1. *& §. fin. citte.* Innominatus est, qui proprium & speciale nomen in Jure non habet, sed venit generali nomine Permutationis: quam tamen aliqui specificè accipiunt, & ab Innominatis contractibus distinguunt. Istorum autem quatuor genera enumerantur *l. Naturales 5. pr. ff. de Prescript. verb. scilicet contractus Do ut des*, qualis est, eum eorum, quæ pro altero dantur, rationem pretii neutrum vel utrumque habet, ut cum vinum datur pro frumento: *Do ut facias & Facio ut des*, quales sunt, cum, quod datur, non habet rationem mercedis, ut, cum alicui frumentum datur, ut agrum colat, vel ager aut vinea colitur, ut detur panis vel avena: *Facio ut facias*, ut, cum ager colitur, ut vehantur ligna. Ad hos sive Innominatos contractus reducuntur, quibus fortuna admiscetur, ut Ludus, Sponsio, Sors, Asscuratio: sicut & contractus Cambii & Censualis, qui tamen valde similes sunt Emptioni, Venditioni, *Molina Tract. 2. de J. & J. disp. 253. à num. 1. & Haunold. tract. cit. à num. 45.*

Tertia in contractum Bonæ fidei & stricti Juris. Bonæ fidei contractus sunt Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, Depositum, Commodatum, Mandatum Pignus, Societas, Cambium, Census, Permutatio, & verisimilius, prout comprehenditur
Zz 22 3

prehendit Contractus innominatos: ex quibus & negotiorum gestorum ac tutela quasi contractibus ortæ & nonnullæ aliæ bonæ Fidei actiones enumerantur §. *Actionum* 28. *Instit. de Actionibus*. Stricti Juris sunt Donatio, Mutuum, Promissio liberalis, Stipulatio, Feudum, Emphyteusis: inter quos & Bonæ fidei contractus id præcipuè discriminis intercedit; quòd in Bonæ fidei contractibus magis locus sit arbitrio iudicis; ut iste, æquitatem potius quàm conventionis rigorem spectans, ponderatis circumstantiis ex æquo & bono pro contrahentium uno contra alterum valeat pronuntiare ac decernere, quod, licet in conventionem expressum non sit, æquitas tamen postulasset, ut exprimeretur: in Stricti autem Juris contractibus rigorosè partes adstringat ad tenorem conventionis sive id, quòd expressum est, & contractus natura requirit, ut ex §. *In bonæ 30. Instit. ib.* desumunt *citt.* Haunold. *n. 54.* & Molina *disp. 259. n. 2.* qui tamen *n. 6.* hos contractus inter illud etiam esse, ait; quòd, si dolus causam det contractui, iste si Bonæ fidei, irritus ipso Jure: subsistat autem, licet rescindi valeat, si sit Stricti Juris, Qua de re agitur *Lib. 2. tit. 14. à n. 9.*

62. Quarta in Onerosum & Lucrativum: quorum illò v.g. Emptione, Venditione, Locatione, Conductione, Permutatione, onus sive aliquid dandi faciendive aut præstandi obligatio imponitur utriusque: istò v.g. Donatione, Commodatò, Precariò alter solummodo cum alterius commo gravatur, *citt.* Haunold. *n. 54.* & Pirrhing *ad Rubr. de Precario n. 2. in fine.*

63. Quintà Contractus aliqui solò Consensu, alii Re, alii Verbis & alii Literis perfici dicuntur ab Imp. §. *fin. Instit. de Obligat.* Solò Consensu, alteri quomodocumque manifestatò, ab eoque accepta-

tò perficiuntur Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, Societas, Mandatum, *Instit. ibid.* & Jure solum Codicis Donatio; quòd ad horum contractuum substantiam determinatè neque verba certè istorum forma, neque scriptura, neque rei traditio, neque ipsa etiam prædicta necessaria sit; cum, consensu quomodocumque expressò celebrari etiam valeant inter absentes, §. 1. & §. *Unde inter 2. Instit. de Oblig. ex consensu.* Re, sive illius traditione constituuntur Mutuum, Commodatum, Precarium, Depositum, Pignus, Permutatio; hi enim contractus ante rei traditionem perfecti non intelliguntur; cum neque firmitatem habeant, neque obligationem Civilem ante probent. Verbis, sive contrahentium unus interrogatione & alterius congrua responsione, v.g. cum Titius Cajo dicitur: *Spondeo, perficitur Stipulatio, 1. Stipulationes 5. §. 1. ff. de V. O.* Licet autem Antiquò Stipulatio præscriptis verbis formas exigere, novò tamen Jure qualislibet verbis, utriusque contrahentium voluntatem sufficienter exprimentibus, utilis valet, §. 1. *Instit. de V. O. §. 1. Omnia re. C. de Contrab. stipul.* Literis sive scripturâ perficitur Donatio summe exigentis insinuationem apud iudicem, contractus Emphyteuticus in re Ecclesiastica, uti & hujusmodi rei Donatio, Venditio, Permutatio, *c. 1. & c. Tia 2. De his, qua à Pralat.* Quod in his Regionibus usu receptum est in aliarum rerum immobilium alienatione: & universim, quando contrahentes consensum suscipiunt, quousque super contractu confectum sit instrumentum, *citt.* Molina *disp. 254. à n. 1.* Haunold. *à n. 64.* & Pirrhing *n. 3.*

Ex contractu liberè inito oritur obligatio non solum Naturalis, sed etiam, si is no-

si is nominatus sit, aut in innominato v.g. factum, scilicet ex parte alterius traditio siue impletio intervenerit, Civilis; ut, quod eò promissum est, Actione seu conventionem judiciali proposita, peti possit, *l. Jurisgentium cit. §. 1. Liberò*, inquam. imò & *Sponse*; cum, si contractus incatur cum impedimento tollente vel diminvente libertatem, ut sunt error, dolus, vis & metus, ex ipso nulla, vel saltem infirma Obligatio & Actio oriatur, hóc ipso; quod validè initus valeat rescindi, per tradenda hóc *Lib. tit. 40. art. 3. & Lib. 2. tit. 14. an. 4.*

65. Porro obligatio & actio ex contractu orta regulariter transmittitur ad hæredes; cum, quòd hæres in defuncti jus universum, tam quoad commoda & Actiones, quàm quoad onera & Obligaciones succedat, *l. 1. Sc. C. de Hæredit. act. l. Cum hæres 11. ff. de Divers. temp. præscript. l. Hæredem 59. §. 1. Hæreditas 62. ff. de R. J. & defunctum repræsentet, cum eoque una eadèmq; persona reputetur, Novell. 48. pr. tum verò; quòd contrahentes non sibi tantùm, sed hæredibus quoque suis consulere intendant, *l. Si Pactum 9. ff. de Probat. adeò; ut, si in contractu, ne obligatio & Actio ad hæredes transeat, non exprimatur, ad hos ipsò Jure absque expressione alia transmittatur, l. Cum hæres 23. pr. ff. de Acquir. possess. cit. Molina Tract. 1. disp. 3. n. 18. §. Secundus & Haunold. tract. 8. n. 251.**

66. An autem ea obligatio semper absoluta determinataque ipsò contractu perfectò inducatur, & ad executionem siue dandum faciendùmve aut præstandum, quod promissum est, contrahentes statim urgeat, pendet ex contractùs qualitatibus seu modo, quò initus est; iniri enim contractus variè, & quinque potissimum modis potest.

Primò Purè, hoc est, non adjectò die vel tempore, nullaque conditione aut modò appositò, & sine alternatione: quomodo celebratus contractus obligationem parit statim, postquam est perfectus; ut ex eo debitum confestim peti possit, juxta Regulam, *In obligationibus, in quibus dies non apponitur, presenti die debetur*, quæ est *14. in Pandectis l. Eum qui 41. §. 1. ff. §. S. Omnis 2. Instit. de V. O.* ut non malè Ulpianus in Stipulationibus aliòve contractu purè inito diem non solum Cessisse, sed & venisse, asserat *l. Cedere 213. pr. ff. de V. S.*

Sed, ut hoc ita sit, non debet tamen importunus debitor protinus adire & urgere debitorem: sed ei spatium aliquod temporis concedere, ut commodè solvat; nam, ut æquitas dicat & Paulus JCTus monet, *Quòd dicimus, aliquem debere statim solvere, cum aliquo temperamento temporis intelligendum est, l. 105. ff. de Solut.* Quod tempus pro constitutæ pecuniæ, non minus decem dierum, *l. Promissor. 22. §. 1. ff. de Pecun. constit. in aliis contractibus & obligationibus judicis, debiti quantitatem & qualitatem debitoris præ oculis habentis, arbitriò majus minusve statuendum est, Gomez Tom. 2. var. cap. 11. n. 1. Zafius in l. cit. n. 15. & Bruneman, n. 4.* Si debitori non assignetur terminus, & solutio non exigatur à creditore, iste in dilationem consentire in foro Conscientiæ præsumitur, saltem si ille petere facillè possit, & à petitione metu, pudore, aliave simili causa non retrahatur, ut cum Sylvestro *V. Mora n. 1. Navarro Manual cap. 7. n. 79.* observant Medina *de Restitut. q. 2. §. Ad aliud & Sanchez Lib. 1. de Marrim. disp. 28. n. 2.*

Secundò contrahi potest in Diem, hoc est, contractus impletioni siue executioni assignandò diem vel tempus, quod certum

certum vg. Calendæ Januariæ, incertumve vg. appulsus navis ex Asia vel India, esse potest.

Si contractus executioni assignata sit dies certa vg. Calendæ Januariæ, illò quidem obligatio inducitur statim, ut res promissa confestim debita sit, ejusque debitum transeat ad hæredes: ante diei tamen adventum non urget, *pr. l. Cedere cit. ibi, Ubi in diem quis stipulatus fuerit, cessit dies, sed nondum advenit*, & §. *Omnis cit. V. Id autem*. Ratio est; quia dies apposta est in gratiam debitoris, *l. Cum tempus 17. ff. de R. J.* ut adeò creditor, si ante diei adventum petat, plus petitionis exceptione valeat repelli; cum, qui agit ante diem, agat malè: & plus petat, qui anteriori tempore petit, §. *Si quis 33. V. Tempore Instit. de Action. §. c. Unic. V. fm. de Plus petit.* Quin non solum ante, sed nec ipsò die executioni assignatò peti efficaciter potest, §. *Omnis cit. V. At ne;* eum, quòd creditor non protinus cum sacro paratus debeat venire, *l. Quod dicimus cit.* tum verò; quia actio efficax non est, antequam debitor cesset solvere: iste verò solvere cessare dici nequit, nisi totus dies præterierit; cum, antequam ista præterierit, nondum sit certum, non datum præstitumve die, in quem fuit promissum, ut in §. *cit.* notat Wesenbec. *n. 4.* & *Laiman Lib. 3. f. 5. tract. §. cap. 4. n. 1. conclus. 2.* rectè excipientes quantitatem annuam, vg. decem annua, nomine alimentorum vel eleemosynæ promissa; ejus enim solutionem in principio anni faciendam & peti posse, defumunt ex §. *At si ita 3. Instit. de V. O. §. l. 1. c. Quando leg. dies ced.* quòd tali casu dies adjecta videatur in favorem creditoris, juxta *Verficulos:*

Annua si debes, tunc inspicies caput anni.

Annò si debes, in fine temporis anni.

Si executioni designata sit dies vel tempus incertum, interest, an diem illam aliquando futuram, certum vel incertum sit; cum, si eam futuram certum, & incertum solummodo sit, quando sit futura, ut, cum centum promittuntur in diem mortis paternæ, perinde, ut si dies certa sit, obligatio statim inducatur, transièque ad hæredes: sed ante diei adventum non urgeat, *l. Hæres 79. pr. ff. de Condit. & demonstr. si verò, an incerta dies aliquando futura, incertum sit, ut cum centum promittuntur in diem eventus ad Conditionem vel appulsus navis ex India, contractus & promissio in diem resolvatur in Conditionalem, per quæque sit, ut si promittatur sub conditione eventus vel appulsus; atque idcirco obligationem & actionem ad hujusmodi eventum suspendat, *l. 1. §. 2. ff. eadem rubr. §. l. Stipulario 38. §. 1. ff. de V. O. cit. Gomez cap. 11. n. 21.* & *Laiman cap. 4. n. 2. cum ca. Molina* excipiens casum, quòd incerta dies apposta esset, gratià solus promittenti, ut si puellæ donentur vel legentur centum in diem futurarum nuptiarum; talis enim casu diem in conditionem non resolvitur, sed executioni solummodo præstam: atque idcirco, puellâ ante nuptias decedente, centena petendi actionem ad hæredes transmitti, ajunt, *arg. l. In fidei commissi 3. §. 3. ff. de Usuru §. l. si in reliquum 43. §. 2. ff. de Legat. 2.**

Tertiò contrahi potest sub Conditione de præfenti, præterito aut futuro: sub impossibili vel possibili, necessaria vel contingente.

Si contractus inearat sub conditione de præfenti vel præfenti, obligationem non differt vel suspendit: sed statim vel firmam, si conditio impleta jam est, vel si

vel, si impleta non est, nullam producit, *l. Conditio 100. ff. §. Conditioes 6. Instit. de V. O.*

72. Si contrahatur sub conditione impossibili, sive ista talis sit ex natura rei, ut *Si Cibimaram venatus fueris*, sive de facto, ut *Si aureum montem dederis*, sive de Jure, ut *Si peieraveris*, contractus sub ea initus vitiatur; ut obligationem & actionem non producat, *Reg. Impossibilium 145. ff. §. Reg. Nemo 6. in 6.* propter defectum consensūs, à contrahente alligati eventui conditionis; quæ, si impossibilis sit, impleri nequit, etiamsi talis de Jure tantum sit; cum id solum dicatur facere posse, quod facere possumus justè & honestè, *cap. Faciat 15. juncta Glossâ V. Quod potest 22. q. 2. citat. Gomez Tom. 1. cap. 12. n. 67. & Molina disp. 206. n. 7.* exceptâ tamen ultima voluntate & contractu matrimoniali; cum ab his ob specialem eorum favorem impossibilis conditio rejiciatur, & habeatur pro non adjecta, *§. Impossibilia 10. Instit. de Hæred. instit. §. c. fm. de Condit. appof. ut ad hanc Rubr. plenius tradetur.*

73. Si contrahatur sub conditione possibili necessariò futura, v.g. *Si cras sol. orientur*, contractus sub ea initus obligationem & actionem statim producit perinde ut, si initus esset purè, vel conditio de præsentî jam impleta, *l. Impossibilia 3. in fine ff. de V. O. §. 1. Si pupillus 9. §. 1. ff. de Novat. citat. Gomez cap. 11. n. 38. & Molina n. 10.* nisi contrahens conditionem v.g. *Si hoc annò Eclipsis erit*, necessariò futuram ignoraret; tali enim casu ex contrahentis mente obligatio ad Eclipsis futuræ diem suspenderetur, ut rectè observat Haunold *cit. tract. 8. n. 270.*

74. Si contractus ineatur sub conditione de futuro contingente, v.g. *Si consecutus fuero dignitatem*, obligationem & actionem ad rem promissam non parit

ante conditionis eventum, sed hæc primùm secutâ, *l. Cedere cit. l. Is cui 42. pr. ff. de O. & A. §. Sub conditione 4. Instit. de V. O. Ad rem, inquam, promissam;* quia, licet ista ante conditionis purificationem ex contractu debita non sit, ex isto tamen ex parte promittentis oritur obligatio & ex parte promissarii jus expectandi eventum conditionis, & spes consequendi, quod est promissum. Secus est in ultimis voluntatibus; cum, si conditionatus hæres, legatarius, fidei commissarius ante conditionis eventum decesserit, nihil juris ad hæres transmitat, etiamsi conditio postea impleatur, *l. Unic. §. 7. C. de Caduc. toll. l. Si cum hæres 4. & arg. à contrario l. Si post 5. ff. Quando dies leg. ced.* Ratio discriminis est; quia in contractibus semper intervenit factum, scilicet acceptatio personæ creditoris seu promissarii, qui contrahendò sibi suisque hæredibus prospicere voluisse intelligitur, *l. Si Pactum 9. ff. de Probat.* Contrà in legatis, fidei commissarii & hæredis factum & acceptatio non intervenit: sed sola voluntas testatoris, qui legatario, non etiam hæredibus ipsius gratificari voluisse præsumitur: & voluntatem suam ultimam usque ad supremum vitæ exitum revocare potest, si velit, *l. Quod si 4. ff. de Adimend. legat. Covarruv. Practic. cap. 39. n. 4. citat. Gomez n. 36. & Haunold. n. 290.*

Dubium hic & magni momenti controversia est, an contractus initus sub conditione de futuro contingente, hæc impletâ purus & absolutus evadat sine novo consensu & sunt enim DD. aliqui, qui cum *Victoria Releth. de Matrim. p. 1. punct. 2.* impletâ conditione novo consensu opus esse velint, ut contractus ex eoque orta obligatio absoluta evadat.

A a a a

Ratione

Ratione moventur eâ; quod consensus conditionatus sit insufficiens & imperfectus; ac proinde eum, ut absolutus & perfectus evadat, perfici sit necesse: conditio autem sola, cum illum non afficiat, perficere non possit, sed ad perfectionem opus sit novo actu voluntatis eum perficientis. Confirmatur hæc ratio; quia contractus conditionalis, licet initus jam esse videatur de præfenti, in rigore tamen est de futuro, & contrahentem solum obligat ad novum consensum præstandum casu, quò conditio fuerit purificata. Sed ratio hæc exigui est momenti; quia consensus conditionatus insufficiens est, & imperfectus dicitur, non quòd ad ejus sufficientiam & perfectionem desideretur aliquid ex parte voluntatis, sed quòd posita non sit conditio, in quam est collatus: sicut contra consensus, prælitus sub conditione de præterito & præfenti, sufficiens & perfectus dicitur propter existentiam conditionis. Unde, sicut posita conditione de præterito & præfenti, sic etiam posita conditione de futuro consensus perfectus & ad inducendam obligationem absolutam sufficiens erit; *Cum enim, Caji JCTi sententia est, semel conditio exitit, perinde habetur ac si isto tempore, quò stipulatio interposita est, sine conditione facta esset, l. Potior 11. ff. Qui pot. in pig.* aut conditio jam exitit, quia *Conditionales venditiones, & contractus alii, tunc perficiuntur, cum impleta est conditio, ex responso Ulpiani l. Hæc venditio 7. pr. ff. de Contrab. empt.* cum enim sola istius positio ad perfectionem desideretur tempore initi contractus, ista posita contractus perfectus erit & absolutus. Quare melius contractum conditionalem purum & absolutum evadere, & hujusmodi obligationem sine novo consensu inducere, utriusque Juris Interpp. & DD. plerique & satis frequenti calculo

TT. docent apud Sanchez *Lib. 5. de Matr. rim. disp. 8. n. 6.* & Wadingum *tit. dub. 6. §. 5. n. 3.*

Atque hæc resolutio procedit, quæ tumvis conditionem impletam contrahentes ignorent; cum eo ipso, quòd conditio existat, consensus conditionatus transeat in absolutum, & contractus perficiatur ferè, sicut matrimonium nomine absentis à procuratore valide initur: etiam, ab isto illud contractum, principis mandans absens ignoret, *c. fin. de Procurat. in 6.* Ratio est; quia jur. contractum conditionalem existentiam firmitu conditionis perfici statuentia mentionem non faciunt scientia, sed solus existentia conditionis, *l. Potior 11. ff. de venditio pr. cit.* Imò expressè statuitur, conditionis notitiam non requiri, quòd contractus initur sub conditione de præfenti, *l. Cum præfens 37. ff. de Reb. credit.* ubi Papinianus, *Si conditio, inquit, per stipulatio tenet, quamvis tenere contrahentes ignorent.* Cujus ratio ulterius est; quia neque conditionis existentia neque voluntas se obligandi pendet à scientia, sed à sola existentia conditionis, cui contrahentium consensus est alligatus; ac proinde ista consensui supervenientem contractus perficietur & obligationem producet absolutam: licet conditionis existentia ignoretur, *Anchoran. in c. Super eo 5. de Condit. appeta. n. 8.* Sanchez *Lib. 5. disp. 8. n. 6.* & Wadingus *dub. 6. §. 3. n. 3.* Unde

Dubium aliud nascitur, an contractus, sub conditione de futuro initus, in absolutum transeat, si à contrahentium altero consensus ante conditionis existentiam revocetur. Quia in re certum est, consensum ab uno illicitè revocari altero invito; quia, juxta dicta, contractus conditionali promissario acquiritur spes sequendi, quod est promissum: *quæque & hinc*

& huic ex parte promittentis respondens obligatio expectandi & non impediendi eventum conditionis.

78. Quodsi contra hoc promissarii jus & obligationem suam promittens consensum revocet, contractus conditionalis in absolutum transitus aliquando, non semper impeditur. Et eum quidem aliquando impedi, patet exemplo matrimonii; cum istius contractum sub conditione initum, consensu à contrahentium altero revocat, etiamsi conditio postea impleatur, in absolutum non transire, omnino sit exploratum; quod matrimonium contrahatur mutuo & moraliter simultaneo consensu utriusque contrahentis, c. *fm. de Procurat. in d.* qui consensus aperte deficit, si pendente conditione consensus ab altero sit revocatus; cum ejus defectus neque à Jure neque ab homine alio suppleri possit, ut *in c. cit. notat Francus n. 3. Covarruvias p. 2. de Sponsal. cap. 4. pr. n. 9. & Barbosa in c. cit. n. 7.* Simili modo, si venditor rem, sub conditione venditam Titio, ante conditionis eventum vendat tradatque Cajo, posterior venditio tenet, *l. Quoties 15. C. de R. P.* idemque est, si res sub conditione Titio donata, postea revocatò consensu donetur ac tradatur Cajo, *arg. l. In traditionibus 20. C. de Pactis Bruneman in l. Quoties cit. n. 1.* ut adeò venditionis ac donationis conditionata in absolutam transitus, consensus revocatione cum secuta traditione conjuncta, impediat. Contrà, si res sub conditione vendita vel donata uni, & postea consensu revocatò sub conditione aut etiam absolute vendita vel donata, non tamen tradita sit alteri, venditio & donatio prima, superveniente conditionis existentia, ex conditionata in absolutam transit, *l. Quoties cit.* non obstante revocatione consensus ante existentiam conditionis, Jure

huic consensus revocationi resistente eamque annullante, & consensus revocati defectum supplente, quando traditio non est secuta. Simili modo, si quis sub conditione Castitatem vel ingressum Religionis voveat, adveniente conditione votum in absolutum transit, ut vovens ad Castitatem servandam vel ingressum Religionis teneatur absolute: quantumvis ante conditionis eventum consensum suum revocasset, ut cum Card. de Lugo *disp. 22. de J. & J. n. 384.* tradit Haunold. *cit. tract. 8. n. 301.*

Quartò contrahi potest sub Modo, 80. sive alicujus oneris adjectione dispositionem temperandò, *vg. Dono centum, ut pauperem alas, ut sepulchrum mihi adifices:* qui modus contractui adjectus obligationem non suspendit: creditori tamen seu promissario imponit gravamen sive obligationem aliquid præstandi, *l. 1. l. Qui rerum 2. C. de Donat. que sub modo.* Modus enim à Conditione eò distinguitur; quod ista contractus aliasve dispositiones differat; ut effectum non consequantur, quousque ipsa fuerit impleta; ille autem sive modus dispositionem & obligationem perficiat, eamque temperet oneris adjectione sive reciproca obligatione aliquid faciendi aut etiam non faciendi. Unde consecutaneum est, quod, licet donatum sub conditione peti nequeat, quousque conditio existat: peti tamen confestim valeat donatum sub modo: & vicissim, si petatur à donatario præstanda sit cautio de modo exequendo, *l. 1. cit. C. l. Quibus diebus 40. §. fm. ff. de Condit. & demonstr. cit. Gomez Tom. 1. cap. 12. n. 70. Molina disp. 208. n. 8. &.* si donatarius ante modi sive oneris adjecti impletionem deceaserit, hæres, qui de eo exequendo cautionem præstat, mittendus sit in possessionem, Laiman *cit. cap. 4. num. 6.*

Aa a a a 2

Quintò

81. Quintò contrahi potest Alternativè, sive sub disjunctiõne; ut contractu unam ex duabus rebus vg. equum aut cervum, vel rem aut quantitatem certam, uni ex duobus Titio vel Cajo, vel hõc aut illò locò vel tempore præstandi obligatio inducatur. Quò modò si contractus inest, cuius, creditoris vel debitoris, electio sit, *Lib. 5. tit. 41. ad Regulam In alternativis 70. in 6. declarabitur.* Hõc locò resolvendum est

82. Dubium, an alternativè debitorum unum eligendi jus transeat ad hæredes. In re inter DD. valde controversa & anticipi verisimilius, sive ex contractu sive ex ultima voluntate debita sint, electionem tam debitori quàm creditori competentem, eò mortuò, ad hæredes transmitti, censent Gomez *cit. cap. 11. n. 41. eumque secutus Palao Tract. 32. disp. 1. p. 9. n. 5.* in quam rem uterque allegat responsum Pauli, *l. 76. ff. de V.O. cujus pr. JCT⁹* iste ait, *Si stipulatus fuerim, illud aut illud, quod ego voluero, hæc electio personalis est; & ideo servo aut filio talis electio coheret; in hæredes tamen transit obligatio & ante electionem mortuò stipulatore.* Sed responsi istius tenor ritè ponderatus eis advertatur potius, quàm patrocinetur; cum JCT⁹ electionem disertè asserat esse personalem, & servo aut filio coherere: & in hæredes transmitti dicat solam obligationem.

Meliùs ea electionis ad hæredes transmissio fundatur in *l. Illud 19. ff. de Opt. legat.* ubi ejusdem JCTi de casu legati alternativè ita relictì, *Illud aut illud, utrum legatarius elegerit,* perspicua in hanc rem sententia est, *Nullò à legatario electò, decedente eò post diem legati cedentem, ad hæredem transmitti placuit.* Quà JCTi pronuntiatione non minùs clara ratio est; quia, cum hæres succedat in univèrsum jus defuncti, *l. Hereditas 62. ff. de R. J.*

cum transitoria ad hæredem obligatio principali etiam eligendi facultas illi accessoria ad hæredem debet transmitti, *Reg. Accessorium 42. in 6.* nisi aliud ipso contractu sit expressum.

Ne autem prius Pauli responsum huic ejus sententiæ adverteretur, illud referendum est ad casum, quò quis, non sibi, sed alteri, ut filius & servus patris vel domino, tutor pupillo, procurator mandanti stipulatur; cum enim à tali stipulationem deducta electio in hæredem stipulanti, istò ante electionem mortuò non jus eligendi, sed sola obligatio transit ad eum, pro quo est stipulatus. Unde hic casu electio est penes debitorem. Secus est, cum electionem quis stipulatus est sibi; talem enim ad stipulantis hæredem transire, JCT⁹ *l. Si stipulatus est, non negat, & l. Illud cit.* affirmat, ut cum Accursio & Berchæo in *l. Si stipulatus est, pr. observat Haunold. tract. cit. n. 377.*

Dubium etiam est, an reus ex duobus alternativè debitis peremptò debeatur altera. In re satis ambigua & obscura interesse existimo, an illa alterius vel neutrius contrahentium culpa perempta sit: an, si culpa, hæc fuerit debitoris vel creditoris; cum, si perempta sit culpa creditoris seu promissarii vel obmoran ejus, cum offerretur, non recipientis, debitor liberetur; ut neque superfluum neque peremptæ æstimationem præstare teneatur, *l. Si stipulatus 105. ff. de V. O. ubi Zasius n. 1. & 3. & Gomez cit. cap. 11. n. 40.* Si verò perempta sit culpa debitoris seu promittentis, electio non periret sed maneat integra; ut creditor seu promissarius superfluum vel peremptæ æstimationem petere valeat, si forte pretiosior sit, ut cum Curacio in *l. Si debitor 95. ff. de Solut.* notat Brunerian *ibid. n. 2.* Ratio utriusque est; ut sua cuius mortis aliavè culpa, non alteri sit nociva, *Reg. 10*

Reg. In condemnatione 173. §. 2. ff. & Reg. Mora 25. in 6.

res neutrius morâ aliâve culpâ perit, superites debetur, sive ea æqualis vel minoris, sive majoris æstimationis sit, quàm perempta: neque satisfacit debitor, si creditore invitò peremptæ solvat æstimationem, *l. Srichum cit. pr.* quod ad hunc textum Berchæus *pr. & Bruneman. n. 1.* exaudiunt de casu, quò electio est debitoris; cum, si ista sit creditoris, in istius arbitrio esse videatur, an peremptæ æstimationem, vel superlitem præstare velit, *l. Cum res legata 47. §. 3 ff. de Legat. ubi Bruneman. n. 2. & 4.*

84. Contractus celebrare possunt omnes, qui pacifici: & de re quacunque, de qua pacifici eos posse, dictum est à *n. 20 & 41.*

85. Non tamen eò ipsò; quòd pacifici & contrahere quis prohibeatur, vel non nisi certò modò Jure permittatur, contra hujusmodi Juris prohibitionem inita ab ipso pacta & contractus irriti sunt; cum enim prohibere & irritare diversa sint, & *Multa prohibeantur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem, c. Ad Apostolicam 16. de Regular. ad inducendam actus nullitatem fere necessarium est; ut Legalis vel Canonica sanctio, pacifici vel contrahere prohibens, contineat clausulam seu verba, pactionem vel contractum contra prohibitionem inicum irritantia, ut Lib. 3. tit. 13. n. 64. ostenditur.*

86. Irritari etiam pacta & contractus lege vel canone duobus modis possunt. Unò quidem; ut ex illis contra prohibitionem initis non solum jus & actio non acquiratur ei, quocum pactus quis est vel contraxit: sed ulla etiam naturalis obligatio non oriatur ex parte paciscentis vel contrahentis; quòd boni publici in-

tuitu legis vel Canonis cõditor ipsius voluntatem reddiderit inefficacem, & impediverit; ne se, ut maximè vellet, obligare ullò modò posset. Alterò verò; ut ex pacto vel contractu non quidem oriatur obligatio Civilis, & qui pactus est vel contraxit, ex illis in Foro externo sive actione in judicio propositâ conveniri non possit: oriatur tamen obligatio naturalis, vi cujus in interno sive Conscientiæ Foro dare solvere aut præstare teneatur, quod promisit & solutum repetere non possit, *cit. Wading. Disp. 2. dub. 2. n. 1. Haunold. Traict. 8. n. 180. Unde*

Dubium nascitur, an pacta & contractus lege vel canone irritati valore ita destituantur, ut neque Civilem neque Naturalem obligationem producant. In re, quàm utili in praxi, tam inter DD. controversa, inhærendum censeo doctrinæ de electione, sine canonica aliqua solemnitate celebrata, traditæ *Tit. 6. n. 191.* & naturalem quidem obligationem nasci non existimo ex pactionibus & conventionibus irritis Jure Naturali vel Divinò, imò etiam humanò, munitò clausulâ seu verbis, naturalem expressè, vel generaliter omnem obligationem excludentibus: ex iis autem, quæ sola lege vel canone, hujusmodi verbis non munitis, sed simpliciter irritatæ sunt, obligationem naturalem conscientiam adstringentem oriari, cum Panormit. *in c. 1. De in integ. restit. n. 19. & in c. Quia plerique 8. de Immunit. n. 31.* verisimiliter sustinent Sylvest. *V. Alienatio n. 12. Navarrus de Alienat. rer. Eccles. n. 17. Rodriguez Tom. 1. Regular. q. 27. art. 10. Azor p. 2. Instit. Lib. 9. cap. 1. q. 8. Laiman Lib. 1. tr. 4. cap. 16. n. 9. & Pirrhing Lib. 3. tit. 13. n. 36.* Ratio est; quòd, cum ejusmodi pacta & contractus in foro animæ obligent spectatò Jure Naturali & Divi-

Aaaaa ; nõ, in

87.

nō, in dubio illos etiam post legem vel canonem, eos simpliciter irritantem, in animā foro obligare, statuendum sit extra casus, quibus naturalem etiam obligationem sublatam legis vel canonis verbis est expressum; ne à Naturali & Divino Jure recessus ultra, quàm expressum est, porrigatur, contra Regulam 6. *Cum expediat 29. de Elect. in 6. & l. Precipimus 32. C. de Appellat.*

88. Quare, licet naturalem etiam obligationem non producant pactiones Simoniacæ, contractus Uirarii & quicunque de re illicita iniri sunt, aut invitati ad delinquendum, & irriti ob defectum consensus; quòd talium nullitas descendat ex Jure Naturali & Divino: sicut & professio Religiosa, ante probationis integrum vel decimum sextum ætatis annum expletum edita, & renuntiatio bonorum à Novitio ante ultimos duos pro-

bationis menses facta: nec non à prodigo sine curatore & sine tutore à pupillo celebrati contractus, quatenus his eorum conditio non melior, sed deterior redditur; quòd ejusmodi professione & renuntiatione nullam obligationem induci, Trident. *Sess. 25. cap. 15. & l. de Regular. & disertè, naturalem etiam ex hujusmodi contractibus prodigi & pupilli non nasci, ex iisque solummodo peti posse, expressum sit l. l. c. i. ff. de P. O. & l. Pupillus 59. ff. de O. & A. licet, inquam, ex talibus actibus ne naturalis quidem obligatio oriatur; generatim tamen, sive ex omnibus pactis & contractibus, lege vel canone etiam sine clausula, naturalem vel omnem obligationem excludente irritatis, ullam etiam naturalem obligationem non nasci, cum *citt.* aliisque DD. merito negatur.*

TITVLVS XXXVI.

De Transactionibus.

Pacti generatim accepti species celeberrima, & litigantium controversias extra iudicium componendi modus cæteris usu frequentior & virtute potentior est, præfenti Rubricæ propofita Transactio.

ARTICVLVS I.

De Natura & Vi Transactionis.

SUMMARIUM.

1. Definitio Transactionis.
2. Rem dubiam & non gratuitam pactionem exigentis.
3. Ejus differentia à Sententia & Juramento:
4. A Pacto & Contractu.
5. Non valet inita à confesso juri alieni:
6. Nisi hujus scientia Transactioni fuerit pervenisset.

7. Infr.